

CALENDARUL ȘI DATA PAȘTILOR¹

Preot drd. Ionuț Constantin²

Abstract: The problem modernization Orthodox divine worship had among public discussion and correction of the schedule, the adoption by all Orthodox Churches, for there the same uniformity and unity in the celebration and honor of the holidays, and the great feasts of the entire Orthodoxy. Also, the date of Easter celebration by all Christians together, was again an element that was the subject of dispute in this issue of Christian worship. However, it has proved that these two hotspots of the Orthodox Church, not theological, but are purely scientific.

Keywords: calendar, Easter, uniformity, unit, worship

O problemă importantă pentru Ortodoxie, care a fost ridicată de către teologi cu privire la modernizarea cultului ortodox, a fost și cea a calendarului, a îndreptării lui pentru a fi în concordanță cu realitățile astronomice. Încă de la Consfătuirea bisericească inter-ortodoxă de la Moscova din iulie 1948, apoi, și Rhodos I 1961, s-a pus în discuție unificarea calendarului bisericesc. „Calendarul constituie într-adevăr una dintre chestiunile de cult și de disciplină care separă nu numai cele două mari laturi ale lumii creștine: Răsăritul de o parte, și Apusul, de alta, ci chiar diferitele Biserici Ortodoxe între ele însele. Se știe că unele din aceste Biserici au păstrat în viața religioasă calendarul vechi (iulian) sau neîndreptat, pe când altele au adoptat pe pel nou sau îndreptat.”³

Arhiepiscopul Athenagoras în chestionarul său vorbește de o îngăduință pe care Bisericile Ortodoxe ar trebui să le acorde credincioșilor săi din Europa de Vest și America de a sărbători Paștile o dată cu cel al apusenilor, pentru că

¹ Studiu prezentat în Școala Doctorală;

² Doctorand al Școlii Doctorale din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă București, la disciplina Teologie Liturgică, sub îndrumarea Pr. Prof. Nicolae D. NECULA, care a dat și avizul de publicare al acestui studiu;

³ Pr. Ene BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe”, în *Liturgia- suflet etern al Ortodoxiei în rugăciune*, vol I, Ed. Andreiană, Sibiu, 2013, p. 654;

datorită calendarului, Paștile proprii cad în altă duminică, și ortodocșii își pierd interesul pentru marea sărbătoare.⁴

O altă idee este ca toată creștinătatea ortodoxă să serbeze „Sfintele Paști conform regulilor tradiționale, consfințite la Niceea adică între 22 martie și 25 aprilie ale calendarului îndreptat (stil nou), deci odată cu creștinii din Apus.”⁵Uniformizarea în toată lumea creștină a datei sărbătoririi Sfintelor Paști, este în funcție de uniformizarea calendarului bisericesc din interiorul lumii ortodoxe.

Această problemă, adică de sărbătorire a Sfintelor Paști de către Bisericile Ortodoxe la date diferite, în funcție de adoptarea calendarului, a dus la apariția unei mișcări în interiorul Bisericii Ortodoxe, și anume la mișcarea stilistă⁶. Acest curent ivit în sânul Ortodoxiei, nu va face decât să dezbină Biserica strămoșească. Pentru a se încerca păstrarea unității în Biserica Ortodoxă, în 1948 la Moscova, la Conferința Ortodoxă din data de 8-19 iulie, s-a hotărât de către întâistătătorii Bisericii Ortodoxe și delegații lor, următoarea rezoluție: „...s-a ajuns la concluzia că valoarea calendarului pentru Biserica Ortodoxă se determină mai întâi de toate prin poziția acestuia față de data serbării Sfintelor Paști; întrucât această sărbătoare trebuie să se facă pe bază de temeuri biblice și în conformitate cu hotărârile sobornicești (sinoade ecumenice) pretutindeni în același timp, într-o zi de Duminică, și nu la aceeași dată cu Paștele iudaic. Pascalia alexandrină satisface complet această exigență bisericească.”⁷

1. Definirea calendarului

Pentru a înțelege exact această problemă cu care se confruntă Biserica Ortodoxă, trebuie să facem o incursiune în timp și să vedem ceea ce este calendarul, ceea ce reprezintă el pentru lumea creștină și nu numai.

„Calendarul este, după cum se știe, un sistem de măsurare a timpului sau de încadrare a omului în timp, care este o noțiune abstractă și o realitate

⁴ † Arhiepiscopul ATHENAGORAS, „Tendințe noi în ritualul ortodox” trad. De P.C. Părinte Axente Moise în *Mitropolia Banatului*, an XIX (1969), nr. 10-12, pp.688;

⁵ Pr. Ene Braniște, „Câteva opinii, atitudini și propuneri în problema „revizuirii” cultului ortodox” în *Liturgia- suflet etern al Ortodoxiei în rugăciune*, vol. I, ed. Andreiana, Sibiu, 2013, pp. 344;

⁶ Această mișcare a luat ființă chiar după ce Biserica Ortodoxă Română a trecut la folosirea calendarului îndreptat (1/14 octombrie 1924). Adepții acestei grupări, pe care o întâlnim pe teritoriul țării noastre (cea mai mare răspândire o au în zona Moldovei și în jurul Bucureștiului), s-au adunat în jurul a câțiva călugări fanatici, sau care au fost excluși din viața monahală, din motive de disciplină bisericească;

⁷ Pr. Viorel IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe din 1923 până în 2009- Spre Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe*- Ed. Basilica, București, 2013, p. 155;

metafizică imposibil de cuprins sau de măsurat.”⁸ Calendarul, dar și întocmirea sa, nu este o problemă legată de aspectul religios al lucrurilor, ci ține de aspectul științific, astronomic. Termenul de calendar provine din latinescul kalendae = a chema, a convoca. Prin acest termen, în antichitate, romanii denumeau prima zi a lunii, în care trebuiau să meargă în piața publică pentru a fi anunțați cu privire la diferitele probleme de interes public. Calendarele au fost înființate, așadar, de către oameni pentru a-și consemna anumite sărbători religioase pe care ei le țineau, pentru a avea o anumită rânduială cu privire la activitatea lor zilnică. Primele calendare au avut la bază mersul celor doi luminători ai cerului, soarele și luna, având ca unitate de măsură ziua solară medie, cu multiplii și submultiplii ei.⁹

Calendarul pe care îl folosește astăzi creștinismul, dar și alte popoare este de origine romană, el fiind alcătuit pe vremea împăratului Iuliu Cezar, tocmai din aceste motive a fost numit și calendarul iulian. A fost întocmit de un anume astrolog alexandrin Sosigene, în anul 46 î. Hr., care ținând cont de anul tropic, dar și restabilind coincidența anului civil cu cel astronomic, stabilește durata anului la 365 de zile, iar la patru ani mai adaugă o zi la an, anul având 366 de zile, datorită unei diferențe de 5 ore, 48 de minute și aproape 46 secunde pe care anul tropic o are față de anul civil.¹⁰

Acest calendar alcătuit de Sosigene, după care s-au ghidat foarte multe popoare creștine și necreștine, avea la bază o mică eroare de calcul (de 11 minute și 14-15 secunde)¹¹, care nu putea fi percepută de om de-alungul vieții, dar după o anumită perioadă de timp, cum ar fi 128 de ani, minutele și secundele respective însumau o zi, la 384 de ani se ridicau la trei zile. Această diferență a fost observată mai ales când avea să se sărbătorească Paștile, a cărui dată se compune din două părți, una fixă (echinocțiul de primăvară) și una variabilă (luna plină de primăvară sau pascală, adică prima lună plină de după echinocțiu). Echinocțiul de primăvară a fost stabilit de către Sosigene la data de 24 martie, dar în timp avea să scadă cu câte o zi la 128 de ani, astfel că în timpul primului Sinod Ecumenic de la Niceea din 325, data lui ajunsese la 21 martie. Părinții sinodului au observat această decalare, luând în discuție și această problemă de uniformizare a calendarului, dar fără să ia măsuri în această privință, decât au stabilit ca dată a echinocțiului 21 martie. Totuși, odată cu

⁸ Pr. Nicolae D. NECULA, “Este întemeiată pretenția păstrării stilului vechi al calendarului?”, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, p. 276;

⁹ Pr. Ene BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului liturgic...”, ...p. 655; A se vedea pe larg multiplii și submultiplii zilei solare în *Liturgica generală* de Pr. Ene BRANIȘTE, pp. 122-123;

¹⁰ Pr. Ene BRANIȘTE, *Liturgica generală*, Ed. IBMBOR, București, 1993, pp.123-124; A se vedea pe larg și împărțirea anului în cele 12 luni, precum și alte aspecte privind echinocțiul de primăvară;

¹¹ Anul calendaristic sau civil era mai mare decât cel tropic cu acea perioadă de timp;

trecerea anilor, această dată se decala și, astfel la fiecare 128 de ani, data echinocțiului scădea cu o zi.¹²

Datorită trecerii anilor, s-a ajuns ca în secolul al-XVI-lea, această diferență să ajungă la 10 zile, ceea ce făcea ca calcularea luni pascale și a datei Paștilor să fie în eroare. Astfel în anul 1582, s-a trecut la corectarea calendarului de către astrologul italian Luigi Lilio, în timpul papei Grigorie al XIII-lea. S-a corectat calendarul civil față de cel astronomic prin suprimarea celor 10 zile, și ziua de 5 octombrie a devenit 15 octombrie, iar începând cu anul următor s-a stabilit ca data echinocțiului de primăvară să fie 21 martie.¹³ Această îndreptare a calendarului iulian se numește reforma gregoriană, ceea ce a dus la „formarea celor două stiluri de calendar: vechi și nou.”¹⁴ Bisericile Catolice și Protestante au fost cele care au adoptat acest stil nou¹⁵ al calendarului, în schimb Bisericile Ortodoxe au rămas să folosească pe mai departe calendarul neîndreptat, până când defectul de calcul s-a mărit la 13 zile până în secolul al-XX-lea. Se pare că acest calendar nu a fost adoptat de către Bisericile Ortodoxe datorită pascaliei. Reforma gregoriană din secolul al-XVI-lea nu a luat în seamă pascalia de la Niceea (Sinodul I Ecumenic din 325), considerându-o greșită și astfel au alcătuit una nouă. Conform pascaliei alcătuite de adepții reformei gregoriene, după care sărbătoresc Paștile Bisericile Catolice și Protestante, această mare sărbătoare cade fie înainte de echinocțiul de primăvară și înaintea sărbătorii evreilor, uneori laolaltă cu aceștia.¹⁶

2. Îndreptarea calendarului de către Biserica Răsăritului

În Biserica Răsăritului, față de cea Catolică și Protestantă care adoptaseră calendarul îndreptat prin reforma gregoriană, s-a mers în continuare pe calendarul vechi, mai ales pentru faptul că cel gregorian era considerat calendarul papiștilor. Așadar, creștinătatea s-a împărțit în două părți, în ceea ce privește calendarul.

Așa cum era de așteptat, Biserica Apuseană a început să facă propagandă pe tema calendarului, pentru ca acesta să fie adoptat în toată lumea creștină, inclusiv și în Biserica Ortodoxă.¹⁷ Acest lucru nu s-a petrecut, numai că odată

¹² Pr. E. BRANIȘTE, *Liturgica generală*, ...pp. 124-125;

¹³ Pr. E. BRANIȘTE, *Liturgica generală*, ...p. 124;

¹⁴ Pr. N. D. NECULA, „Este întemeiată pretenția păstrării stilului...” ...p. 277;

¹⁵ Nici acest calendar îndreptat prin reforma gregoriană nu este perfect, știindu-se faptul că la aproape 3400 ani trebuie să se mai suprimă o zi, datorită faptului că anul din calendarul gregorian rămâne în urmă față de cel tropic cu 26 de secunde pe an. A se vedea Pr. E. BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului...” ...p. 670;

¹⁶ Pr. Paul MIHAIL, „Cu privire la Calendarul îndreptat” în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 10-12, an. XLV, 1969, p. 574;

¹⁷ A se vedea date despre propaganda papilor în spațiul ortodox cu privire la problema calendarului, precum și împotrivirile patriarhilor ortodocși la Pr. E. BRANIȘTE, „Problema unificării

cu trecerea anilor, echinocțiul de primăvară, în loc să fie la 21 martie, așa cum fusese stabilit la primul Sinod Ecumenic de la Niceea, el cădea în data de 8 martie, ceea ce a dus la încălcări ale dispozițiilor sinodale cu privire la data Paștilor, el trebuind să fie serbat după prima lună plină de după echinocțiu de primăvară, numai că s-a întâmplat să fie serbat și după a doua lună plină(ex. 1918; 1921). Pe lângă această problemă destul de spinoasă, dacă nu s-ar fi intervenit pentru adoptarea calendarului și în Răsărit, acest decalaj ar fi dus la o serbare în timp a sărbătorii Paștilor la date destul de înaintate(de exemplu în 1943 s-ar fi sărbătorit la 29 iunie). Un alt factor de mare importanță pentru îndreptarea calendarului, au fost și interesele politice dintre state, precum și alte nevoi sociale internaționale, ceea ce au dus la acest mare pas în istoria Ortodoxiei.¹⁸

Toate țările ortodoxe simțeau nevoia acută de a se îndrepta calendarul, de a se unifica cele două stiluri, dacă nu era posibil în viața bisericească, cel puțin în cea civilă și politică. La sfârșitul secolului al- XIX-lea, marele cărturar Constantin Erbiceanu afirma cu privire la această problemă, bazându-se pe un studiu al profesorului Nicolae Timoleon Vulgaris, următoarele:

„În ce privește Biserica și creștinătatea de Răsărit, faptul (adică îndreptarea calendarului) se reduce la o chestiune de timp oportun, cum s-a considerat în timpul lui Nicefor Gregoras și al împăratului bizantin Andronic cel Bătrân. Deci întrucât astăzi, prin înlesnirea comunicației, prin vapoare, căi ferate și telegrafe, au crescut atâtea relațiile dintre Apus și Răsărit, întrucât apropiatul sfârșit al secolului prezent va adăuga încă o zi la distanța temporală a anului vechi de cel nou (căci anul secular 1900 fiind bisect după vechiul calendar, va fi comun după cel nou), firește se naște în minte cugetarea dacă n-a sosit timpul ca, după un studiu serios, cu consimțământul independent și unanim al tuturor Bisericilor Ortodoxe, și cu inițiativa de consens al domnitorilor lumești, să se pună termen anomaliei pururi crescânde a calendarului vechi. Aceasta poate a se săvârși prin comuna acceptare a creștinătății ortodoxe de a se face trebuitoră îndreptare științifică a calendarului chiar și a celui gregorian, conform necesităților sociale, lumești și religioase. Se înțelege de la sine că îndreptarea se cade a fi conformă regulii esențiale puse de primul Sinod ecumenic despre precizarea Sfintelor Paști, care se cade a fi una și aceeași pentru toți creștinii de pretutindeni.”¹⁹

calendarului...” pp. 671- 672; Se pare că faptul pentru care s-a împotrivit suflarea ortodoxă acestei reforme calendarice este și sentimentul de superioritate papală cu care mai marii Bisericii Catolice doreau impunerea acestui calendar îndreptat, ca unii care se considerau mai mari păstori ai creștinismului;

¹⁸ Pr. Constantin PĂTULEANU, “Întrunirea Panortodoxă de la Constantinopol din 1923 și problema calendarului în Ortodoxie azi”, în *Mitropolia Olteniei*, S.N., nr. 1-6, an. XLVI, 1994, p.82;

¹⁹ Constantin ERBICEANU articol în *Biserica Ortodoxă Română*, an. XXII, nr. 1, p. 43 apud Pr. E. BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului...” ...p. 674;

Progresul societății, a tehnicii de la începutul secolului trecut, a dus la această cerere din partea clasei politice, dar și din partea celei civile. La nivel mondial au avut loc numeroase congrese ale oamenilor de știință, ale astronomilor, economiștilor, diplomaților care cereau ca întreaga omenitate să se ghideze după același calendar, care să fie întocmit pe calcule științifice.²⁰ Astfel, țări precum Bulgaria (1918), Rusia (1918), Serbia (1919), România (1919), Grecia (1923) au adoptat în viața publică calendarul îndreptat, pentru buna desfășurare a activității relațiilor diplomatice, birocratice ș.a.m.d. De la adoptarea calendarului îndreptat de către societatea civilă, până la adoptarea acestuia și de către lumea eclezială din Biserica Ortodoxă, nu a mai fost decât un singur pas, lucru care s-a consfințit în anul 1923 la Constantinopol, la Congresul interortodox din 10 mai- 8 iunie.

Acest lucru a fost aspru cerut și de către oamenii Bisericii care doreau unitatea creștinismului, mai ales prin prăznuirea de către toți creștinii a marilor sărbători închinare Mântuitorului Hristos, și anume Nașterea Domnului, precum și Învierea Sa.

3.Data Paștilor și sărbătorirea lor

Problema calculării datei Paștelui într-un mod uniform este mult mai spi-noasă decât aceea a unității calendarului în lumea creștină. La nivel mondial, în ceea ce privește suflarea Bisericii creștine, se ridică două probleme: Prima problemă este aceea de ce nu este și Paștele o sărbătoare cu dată fixă, să aibă o zi și o lună anume de prăznuire; cea de-a doua problemă care se ridică, este aceea de ce Paștele Bisericii Ortodoxe nu se prăznuiește în aceeași dată cu cel din Biserica Apuseană, chiar nu se poate găsi o modalitate de prăznuire a acestei mari sărbători la o dată comună pretutindeni, prin care să se arate unitatea creștinismului prin Învierea Domnului?²¹ Se cunoaște faptul că există diferențe între cele două Biserici, în primul rând pentru că nu folosesc același calendar, dar și pentru faptul că Ortodoxia prăznuiește Paștele după regula primului Sinod ecumenic de la Niceea, și astfel, diferența dintre Paștele apusean și cel răsăritean poate fi și de cinci săptămâni, cel răsăritean căzând tot timpul în urma celui apusean.²²

Se știe destul de clar faptul că sărbătarea Paștelui este cea mai importantă dintre sărbători, cea mai mare. Ea este așa cum ne redă cântarea canonului

²⁰ Milan ȘESAN, "Îndreptarea și unificarea calendarului și poziția ortodoxă română" în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 3-6, an. XLVI, 1970, p.232;

²¹ Pr. Paul VERGHESE, "Data Paștilor și revizuirea calendarului în Bisericile Ortodoxe", în *Mitropolia Banatului*, nr. 1-3, an XX, 1970, p.25;

²² Pr. Nicolae D. NECULA, "De ce Paștele catolicilor cade mai înainte de cel al ortodocșilor și cât se poate întinde această diferență?", în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, pp.261-262;

Învierii „SFÂNTA ZI, UNA A SÂMBETELOR, ÎMPĂRĂTEASĂ ȘI DOAMNĂ, AL PRAZNICILOR PRAZNIC ȘI SĂRBĂTOARE ESTE A SĂRBĂTORILOR, ÎNTRU CARE BINECUVÂNTĂM PRE HRISTOS ÎNTRU TOȚI VECII.”²³ Creștinătatea ortodoxă se ghidează după această mare sărbătoare, ținând cont de faptul că întregul an bisericesc se desfășoară în funcție de marele Praznic. În funcție de Paști, se serbează și alte sărbători cu dată variabilă, sistemul lecturilor biblice, al glasurilor slujbelor Utreniei, al voscresnelor etc.

Prin sărbătoarea Paștelui, creștinătatea comemorează învierea din morți a Mântuitorului Hristos, fiind piatra de temelie a credinței creștine. Așa cum se cunoaște, învierea lui Hristos a avut loc în prima duminică de după Paștele evreilor, sărbătoare care se serba în seara zilei de 14 Nisan. Sărbătoarea evreilor avea loc în această lună Nisan, ea fiind prima din anul evreiesc, care începea cu apariția pe cer a lunii noi de după echinocțiul de primăvară.

Creștinii, vrând să comemoreze cele mai importante momente din viața Mântuitorului cât mai aproape posibil de cum s-au petrecut ele, au stabilit diferite metode de calcul pentru stabilirea datei Paștelui, dar fără să existe o uniformitate. Se pare că în secolul al-II-lea existau în mediul creștin două tradiții în ceea ce privește modul prăznuirii Paștelui. Unii dintre creștini comemorau sărbătoarea Paștelui la data pashăi iudaice, dată care coincidea cu adevăratul moment al Învierii Domnului. Ei considerau, că legând sărbătoarea Paștelui creștin de pasha evreiască, nu fac decât să respecte adevărul faptului istoric. O altă parte a creștinilor, luând în considerare data lunii, ca mijloc de orientare calendaristică, respectând zilele săptămânii în care Mântuitorul a primit pătimirea, răstignirea și apoi a înviat, serbau Paștele în ziua de duminică de după 14 Nisan. Majoritatea creștinilor din Răsărit și din Apus se conformau acestei reguli de serbare a Paștelui, regulă moștenită de la Sfinții Apostoli, dar existau creștini care serbau Paștele la 14 Nisan, care au fost numiți cvartodecimani sau tetradiți, aceștia fiind numeroși în Asia proconsulară.²⁴

O primă încercare de uniformizare a datei Paștelui s-a făcut prin sinodul local din Arelate (Galia 314), când s-a urmărit stingerea divergențelor dintre creștinii care locuiau în Orient și cei din Occident. Nu s-a ajuns la un rezultat foarte clar, datorită faptului că fiecare parte ținea la regula pe care o moștenise de la predecesorii săi. Cei din Orient țineau Paștele după obiceiul evreilor, chiar dacă era duminica ca zi de serbare, dar această duminică trebuia să cadă în săptămâna azimilor iudaice, care de multe ori era înainte de echinocțiul de primăvară. Biserica din Apus, și anume cea a Romei, și Biserica Alexandriei, serbau Paștele după regula că Paștile trebuie serbat în duminica care urmează

²³ *** Canonul Învierii în *Penticostar*, ed. IBMBOR, București, 2002;

²⁴ Teodor POPESCU, “Problema stabilizării datei Paștelui- privire istorică asupra divergențelor și computurilor pascale. Încercări de îndreptare. Greutatea și necesitatea unui accord. Propuneri și posibilități actuale” în *Orthodoxia*, nr. 3, an XVI, 1964, pp. 334- 335;

după lună plină de după echinocțiul de primăvară. Totuși, între aceste două Biserici exista o deosebire, și anume echinocțiul de primăvară: Biserica Romei îl stabilise pe 18 martie, în timp ce la Alexandria era la 21 martie.²⁵

La aceste sinod de la Arelate s-a stabilit prin primul canon că Paștile trebuie serbate în toată lumea la aceeași dată lunară. Sinodul însărcinează pe episcopul Silvestru, al Romei ca să ajungă la o înțelegere în această direcție cu toți episcopii lumii.²⁶ Paștele fiind evenimentul central al creștinismului, se dorea o unitate în ceea ce privește serbarea lui de către toți creștinii, mai ales că prin acest fapt se urmărea și ruperea de practicile și obiceiurile iudaice ale unor creștini care rămăseseră tributari curentului iudaic. Ceea ce s-a formulat la acest sinod local, nu a fost luat în considerare de către toate Bisericile creștine, datorită faptului că hotărârile sale nu au fost obligatorii, căci caracterul sinodului era unul local și nu unul ecumenic, universal.

Legat de această problemă a sărbătoririi Paștelui în lumea creștină, s-a discutat la primul Sinod Ecumenic din 325 de la Niceea, aceasta făcând parte din agenda de lucru a sinodalilor, pe lângă marea erezie a lui Arie, care cuprinsese Biserica lui Hristos. Se pare că documente autentice de la Sinodul I Ecumenic, înafară de prima parte a Crezului și cele 20 de canoane, legate de chestiunea Paștelui nu s-au păstrat.

Totuși, se pare că a rămas un document la care se face referire la un alt sinod local din Antiohia (341), din care reiese faptul că Sfinții Părinți sinodali au discutat despre serbarea Paștelui în unitate, de către toții creștinii, de la toate marginile pământului.²⁷ Acel document ne relatează următoarele: „De la sfântul Sinod de la Niceea, privitor la Sfintele Paști: Astfel am pus în practică părerea fiecăruia dintre cei adunați laolaltă la Sfântul Sinod pe vremea evlaviosului și marelui împărat Constantin, care nu numai că i-a convocat pe episcopii semnați mai jos spre a da pace națiunii noastre, dar a și participat el însuși la întruniri; el a examinat împreună cu dâșii ceea ce este bine pentru Biserica Universală. Prin urmare, după ce a examinat chestiunea datoriei întregii Biserici de sub cer să serbeze Paștele la aceeași dată, am găsit că cele trei părți ale universului au fost de acord cu romanii și alexandrinii; numai un singur ținut răsăritean nu a fost de acord. S-a socotit drept bine și convenit lăsându-se deoparte toate întrebările și contradicțiile- ca frații răsăriteni să urmeze exemplul romanilor și al alexandrinilor și al tuturor celorlalți, astfel

²⁵ Diac. Liviu- Claudiu MOISIU, “Hotărâri canonice referitoare la data serbării Sfințelor Paști și importanța respectării lor pentru unitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 7-8, an. XXXVI, 1984, pp. 522-523;

²⁶ Diac. L.- Cl. MOISIU, “Hotărâri canonice referitoare la data...” ...p.523;

²⁷ †Arhiepiscop Peter L' HUILIER, *Dreptul bisericesc la sinoadele ecumenice I-IV*, trad. de Pr. Alexandru STAN, Ed. Gnosis, 2000, p. 49;

încât fiecare să-și înalțe rugăciunile către cer într-o singură zi de Sfintele Paști. Și toți răsăritenii care aveau o altă practică au semnat documentul.”²⁸

Împăratul Constantin cel Mare (306- 337), cel care a condus primul sinod Ecumenic, nu a rămas indiferent de problemele Bisericii Creștine în ceea ce privea modul și timpul de prăznuire a Paștelui, căci în enciclica sa către Biserici, cu hotărârile sinodului de la Niceea, expune și problema Paștelui, precum și soluțiile care s-au luat de către Părinții sinodali: „Cu același prilej s-a făcut sfat și pentru prăznuirea preasfintei sărbători a Paștelui. Și au considerat toți că se cuvine ca tot omul să o serbeze pretutindeni la aceeași dată... Or, vădindu-ni-se nouă acum necesitatea corectei hotărâri a praznicului, astfel încât să nu mai rămânem prin nimic legați de un popor ce s-a arătat în stare să-Lucidă pe Însuși Părintele și Domnul său, cuvine-se acum să încuviințăm și acea rânduială cu bun nume ținută în toate Bisericile din apus, de la miazăzi și de la miază-noapte,... Pe scurt: după ce au cercetat ei întreolaltă pricina, tuturor de acolo plăcutu-le-a ca preasfântul praznic al Paștelui să fie ținut pretutindeni în una și aceeași zi. Fiindcă deosebiri de opinii nu-și au locul în treburile atât de încărcate cu sfințenie; și e bine să urmăm unui asemenea gând, străin rătăcirii celor de altă credință, cât și altei posibilități de a cădea în păcat.”²⁹

Legat de modul de calculare a datei Paștelui, Părinții de la sinodul de la Niceea (325) au luat următoarele hotărâri³⁰: prima este aceea de a ține marele praznic toate Bisericile în aceeași duminică; a doua chestiune care trebuie îndeplinită, este ca aceasta să fie după lună plină care urmează echinocțiului de primăvară; a treia hotărâre este aceea ca toate Bisericile răsăritene care urmau metoda de calcul a Paștelui după modelul iudeilor să renunțe la uzul ei și, să se conformeze celei stabilite la Sinod.³¹ Atunci când Paștele creștin ar fi coincis cu Paștele iudaic, pentru a se evita acest lucru, Paștele creștin să se amâne cu o duminică. Astfel, prin acest fapt se urmărește respectarea canonului 7 apostolic care zice: „Dacă vreun episcop sau presbiter, sau diacon va sărbători sfânta zi a Paștilor cu iudeii înainte de echinocțiul de primăvară, să se caterisească.”³²

²⁸ VI. BENEȘEVICI, *Ioannis Scholastici Synagoga L. Titulorum* (Munchen, 1937), p. 156 apud Ț Arhiepiscop P. L' HUIILLIER, *Dreptul bisericesc la....*, p. 50;

²⁹ EUSEBIU de Cezareea, *Viața împăratului Constantin și alte scrieri*, ediția a-II-a, Ed. Basilica, București, 2012, pp.177-179;

³⁰ Se pare că nu vom găsi în nici un document al acestui sinod, vreo metodă clară, vreo anumită tehnică prin care să se determine calcularea Paștelui într-un mod expres, înafară de aceste decizii;

³¹ A se vedea Ț Arhiepiscop P. L' HUIILLIER, *Dreptul bisericesc la....*, p. 53; Pr. E. BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului...” ...pp. 661- 662; Părintele profesor cuprinde aceste hotărâri într-o regulă simplă, după care Biserica Ortodoxă se ghidează: „Paștele să se serbeze totdeauna, în toată creștinătatea, în prima Duminică ce urmează îndată după luna plină de după echinocțiul de primăvară.”

³² Nicodim MILAȘ, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, trad. Uroș KOVINCICI și Nicolae POPOVICI, Tipografia Diecezană, Arad, 1930, p. 201;

Pentru a se evita diferitele situații neclare care s-ar fi putut ivi între creștini, cu privire la prăznuirea Paștelui, s-a recomandat canonul pascal alexandrin și, episcopul de pe scaunul Alexandriei trebuia să înștiințeze anual celelalte Biserici de data prăznuirii Paștelui, pentru a nu se crea diferite confuzii.

Cu timpul, însă au apărut divergențe între Biserica din Roma și cea din Alexandria în ceea ce privește calculul pascaliei, și problema serbării Paștelui a continuat.³³ Cel care reușește să armonizeze cele două calcule pascale, anume dintre Roma și Alexandria (acest lucru datorită diferențelor de calcul în ceea ce privește data echinocțiului: calculul alexandrin fixase data pe 21 martie, cel roman 18 martie), a fost în secolul al-VI-lea Dionisie Exiguul, cel care a uniformizat cele două calcule pascale, care au rezistat până la 1582, când se introduce reforma gregoriană în îndreptarea calendarului iulian.³⁴

Totuși, după îndreptarea calendarului prin reforma gregoriană, Răsăritul a rămas fidel calendarului pe stil vechi, precum și calculul pascal după care se ghidase până acum.

4.Importanța Congresului Interortodox de la Constantinopol (1923) în îndreptarea Calendarului și fixarea datei Paștilor

Această întrunire s-a realizat datorită patriarhului ecumenic, Meletie al-IV-lea, care și-a dorit cu ardoare rezolvarea problemei calendarului. Chiar înainte de a fi ajuns în scaunul patriarhal de la Constantinopol, când era arhiepiscop al Atenei, a instituit o comisie care să studieze problema îndreptării calendarului, care la urma ei a demonstrat faptul că îndreptarea calendarului nu încalcă nici o normă canonică a Bisericii Creștine Ortodoxe. Pentru a arăta importanța pe care o poartă Ortodoxiei, îndreptarea calendarului, pentru circulația actelor și a raporturilor între instituții, atunci când a ajuns în scaunul patriarhal, a introdus calendarul îndreptat de reforma gregoriană la Patriarhia Ecumenică, pentru relațiile civile ale Bisericii, începând cu data de 1 martie 1923.³⁵

El convoacă acest congres printr-o scrisoare, pe care o trimite tuturor conducătorilor de Biserici Ortodoxe la 8 februarie 1923, rugându-i pe cei din urmă să studieze minuțios, pe lângă alte probleme ale Bisericii Ortodoxe, problema calendarului. „...deci către Preafericiții și Preacinstiții Președinți ai Sfințelor Biserici Ortodoxe, îi rugăm sa binevoiască a consimți la alcătuirea unei comisii din câte unul sau doi reprezentanți pentru fiecare dintre ele, care adunându-se la Constantinopol, îndată după sărbătorirea apropiată a Dumnezeieștilor Paști, să studieze în amănunțime chestiunea calendarului și orice altă chestiune urgentă de interes, pentru întreaga Biserică Ortodoxă, și să arate și chipul

³³ A se vedea Pr. E. BRANIȘTE, „Problema unificării calendarului...” ...pp. 663- 669;

³⁴ Pr. Nicolae DRAGOMIR, “Dispoziții canonice referitoare la stabilirea datei serbării Paștelui”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 1-3, an. LVII, 1981, p. 79;

³⁵ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, p. 16;

rezolvării lor canonice...³⁶ Patriarhul Meletie, cere fiecărei Biserici să caute soluții argumentate canonic, care să fie în conformitate cu tradiția Bisericii, dar pe lângă acest aspect, insistă și asupra faptului ca fiecare să trimită oameni cu o puternică specializare în domeniul calendarului, pentru a rezolva această problemă care măcina începutul de secol XX, atât Biserica, cât și societatea civilă și cursul normal al actelor oficiale.

Congresul a început la data de 10 mai și a durat până în data de 8 iunie 1923. Au participat la această întrunire reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice, Bisericii Române (arhim. Iuliu Scriban, senatorul Petre Drăghici, prof. Dragomir Demetrescu), Bisericii Sârbe, Bisericii Greciei, Ciprului. Biserica Rusă nu a fost reprezentată oficial de către nici o delegație, cu toate că la întrunire a venit arhiepiscopul Alexandru al Americii (arhiereu care fusese depus de către sinodul Bisericii Rusiei), și arhiepiscopul Anastasius Gribanovsky, care a părăsit înainte de încheiere lucrările congresului. Celelalte patriarhii nu au fost prezente, cele ale Ierusalimului și Antiohiei considerând că lucrările congresului nu aveau un „caracter panortodox în înțelesul propriu al cuvântului”³⁷, iar patriarhia Alexandriei nu a dat curs invitației patriarhului ecumenic Meletie al- IV-lea.³⁸

La acest congres, discuțiile s-au purtat în trei comisii: dogmatică, practică și științifică. Pe lângă lucrările din aceste comisii, s-au mai susținut încă unsprezece ședințe plenare, în care s-au luat hotărâri cu privire la șapte probleme care, unele dintre ele măcinau viața și activitatea Bisericii Ortodoxe. Primele două probleme au fost legate de următoarele chestiuni: 1). îndreptarea calendarului și 2). Biserica Ortodoxă și adoptarea unui calendar de Națiunile Unite.

În ședințele care s-au desfășurat la congres, și având ca temă problema calendarului, s-a pus în discuție doar adaptarea calendarului bisericesc la cel civil, care era în toate statele introdus. Biserica Română, delegații ei, au propus adoptarea unui calendar pe termen lung, nu introducerea celui gregorian, ci „îndreptarea celui iulian într-o lungă perspectivă de timp, propunere care se deosebește de calendarul gregorian prin aceea că rectifică unii ani seculari pentru a recupera mai ușor diferența dintre anul calendaristic civil, în acest caz bisericesc, și calendarul astronomic sau tropic, adică cel care se orientează în funcție de echinocțiu.”³⁹ Adoptarea calendarului îndreptat de către popoarele ortodoxe, trebuia să se facă din anul în curs al congresului, începând cu luna

³⁶ “Scrisoarea Patriarhului ecumenic Meletie”, în *BOR*, LXI, 1923, 7, pp. 534-535 apud Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, p. 17;

³⁷ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, p. 18;

³⁸ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, pp. 17-19;

³⁹ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, p. 20;

octombrie, numai că unele nu au dorit să-l adopte, altele l-au luat în calcul la vremea considerată potrivită de către ei.⁴⁰

Congresul de la Constantinopol din 1923, a luat următoarele decizii importante, în ceea ce privește îndreptarea calendarului:

Se suprimă cele 13 zile din calendarul iulian, care fac diferența față de cel tropic, și astfel 1 octombrie 1923, va fi considerată 14 octombrie 1923;

Toate lunile anului vor avea același număr de zile, iar luna februarie 29 de zile în anii bisecți;

Anii vor fi alcătuiți din 365 de zile (ani obișnuiți) și 366 de zile, anii bisecți;

Sărbătorile cu dată fixă, vor avea în continuare aceeași dată de prăznuire;

Sărbătorile schimbătoare se vor prăznuir în funcție de sărbătoarea Paștelui, care se va serba totdeauna duminica, după cea dintâi lună plină care urmează echinocțiului de primăvară etc.⁴¹

Acestea sunt cele mai importante decizii luate de către întrunirea Panortodoxă de la Constantinopol din 1923, cu privire la îndreptarea calendarului și adoptarea sa de către Bisericile Ortodoxe. Totuși, nu toate Bisericile Ortodoxe, s-au conformat deciziei congresului, de a adopta calendarul îndreptat. Astfel, Patriarhia Ierusalimului, Biserica Rusă, Biserica Sărbă, mănăstirile din Muntele Athos, cu excepția Vatopedului, nu au adoptat calendarul îndreptat din diferite motive. Patriarhia Ierusalimului a refuzat adoptarea calendarului datorită faptului de a nu sărbători Paștele la aceeași dată cu Catolicii de la Sfântul Mormânt. Rușii se temeau de declanșarea unei schisme în sânul Bisericii, datorită încercării de îndreptare a calendarului, bine știindu-se faptul că rușii ortodocși sunt conservatori în materie de cult și credință. Grecii, de asemenea s-au împărțit în două „tabere”, cei care respectă stilul nou, și cei care respectă stilul vechi. Astfel s-a dat naștere la curentul stilist în Biserica Greciei, ei dorind o revenire la stilul vechi, pentru a opri problema stilistă din interiorul Bisericii.⁴² Această mișcare stilistă, așa cum cunoaștem, este prezentă și în viața Bisericii Ortodoxe Române, aceștia fiind rezultatul celor care nu au adoptat până acum calendarul îndreptat, ceea ce i-a făcut pe mulți să rămână în continuare adepți a stilului vechi.

Chiar dacă s-a îndreptat calendarul și a fost adoptat de către o parte dintre Bisericile Ortodoxe autocefale, pascalia a rămas cea veche, și se menține situația care s-a petrecut de-a lungul anilor de multe ori, de a serba Paștele după a doua lună plină și dincolo de data reală (astronomică) de 25 aprilie. Acest lucru a fost sesizat de către Biserica Ortodoxă, dar pentru a nu se declanșa un moment de agitație politică, totul a rămas așa, adică pascalia stilului vechi

⁴⁰ Biserica Română a adoptat calendarul îndreptat începând cu luna octombrie 1924, căci Sfântul Sinod s-a reunit în noiembrie 1923 pentru a adoptat măsura Congresului;

⁴¹ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe*..., pp. 137-138;

⁴² Pr. Ioan DURĂ, “Calendarul îndreptat în Biserica Ortodoxă Română, astăzi”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 1, an XLII, 1990, p.144;

transpusă în calendarul îndreptat. Cu această situație, adică cu calendarul iulian îndreptat, dar cu pascalie pe stil vechi, nu se poate spune că s-a ajuns la rezolvarea în mod clar a chestiunii calendarului. Spun acest lucru, pentru faptul că data Paștele este singurul element religios al calendarului, pe tema căruia s-au iscat discuții referitoare la el. Deci, adevăratul motiv al problemei calendarului îl reprezintă chestiunea pascaliei, de care este interesată întreaga Biserică, de a se respecta ceea ce s-a stabilit la primul sinod ecumenic în ceea ce privește fixarea datei Paștelui.

4.1. Alte discuții cu privire la calendarul îndreptat și data Paștilor după 1923

Această problemă a calendarului și a fixării datei Paștelui, s-a mai luat în discuție și la alte conferințe ortodoxe. De exemplu, la în anul 1948 a avut loc la Moscova o conferință, care a luat în dezbateră în ședințele sale de lucru, și problema calendarului. Se cunoaște faptul că, după Congresul de la Constantinopol din 1923, unde s-a luat hotărârea ca toate Bisericile ortodoxe să adopte calendarul îndreptat, acest lucru nu s-a întâmplat, ceea ce a dus la o ruptură între Bisericii, prin aceea că se ajunsese ca prăznuirea sărbătorilor să se facă la date diferite. Discuțiile de la Moscova, cu privire la calendar, nu au dus la rezolvarea acestei probleme a Ortodoxiei, dar s-a găsit o cale de mijloc, și anume aceea de a serba Paștele la aceeași dată.

„Valoarea calendarului pentru Biserica Ortodoxă se determină, mai întâi de toate, prin poziția acestuia față de data serbării Sfințelor Paști. Pentru ca să fie evitate diferențele în ceea ce privește sărbătorirea Sfințelor Paști din cauza multiplelor sisteme calendaristice ce există în uzul Bisericilor autocefale, Consfătuirea consideră că este obligatoriu pentru întreaga lume ortodoxă să sărbătorească Sfințele Paști numai după stilul vechi, în conformitate cu pascalia alexandrină.”⁴³ De asemenea, se îndeamnă clericii și credincioșii să respecte calendarul care este în uzul Bisericii de care aparțin, consfătuirea arătând că aceste două practici, adică calendarul îndreptat și păstrarea stilului vechi în ceea ce privește calculul Paștelui, nu sunt principii care se exclud, nu sunt subiecte de dezbinare în sânul Bisericii Ortodoxe.

Discuții cu privire la uniformizarea calendarului în lumea creștin ortodoxă, s-au purtat și la prima Conferință Panortodoxă de la Rhodos, din 24-30 septembrie 1961. Aici, s-a discutat despre această problemă a lumii ortodoxe, care se cerea a fi rezolvată într-un mod foarte urgent. Această problemă a calendarului trebuie să facă parte din lucrările urgente ale viitorului presinod Ortodox, căci nerezolvarea acestei chestiuni poate duce în mod sigur la tensiuni și chiar schisme în interiorul Bisericii Ortodoxe. Chiar dacă deciziile nu pot

⁴³ Pr. V. IONIȚĂ, *Hotărârile Întrunirilor Panortodoxe....*, p. 52;

fi obligatorii pentru toată Ortodoxia, totuși, să se formuleze o decizie șablon care poate fi urmată de majoritatea Bisericilor, în perspectiva rezolvării acestei probleme stringente care apasă asupra Ortodoxiei.⁴⁴

În anul 1977, între 28 iunie și 3 iulie la Chambesy- Geneva, a avut loc Congresul ortodox, convocat de către Secretariatul pentru pregătirea proiectatului Mare Sinod Ortodox, unde s-a discutat problema datei Sfintelor Paști, cunoscându-se destul de bine faptul că Biserica Ortodoxă dorea sărbătorirea acestui mare praznic de către toții creștinii împreună. Concluziile acestui Congres au o importanță aparte în rezolvarea problemei care a măcinat Ortodoxia, și de ce să nu o spunem, și astăzi această chestiune ridică unele semne de întrebare în rândul creștinilor din Biserica Dreptmăritoare. S-au scos în relief două propuneri, în ceea ce privește data pascală, și anume a doua Duminică din luna aprilie, sau Duminica care urmează celei de-a doua sâmbete din aprilie. Prin susținerea acestor idei, este posibil să se încalce dispozițiile primului Sinod ecumenic de la Niceea, cu privire la prăznuirea Paștelui.⁴⁵

În anul 1982 la Chambesy, între 3-12 septembrie, au avut loc lucrările celei de-a doua Conferințe panortodoxe pregătitoare a Sfântului și Marelui Sinod, unde s-a dezbătut problema calendarului, care a trebuit să țină seama de decizia care s-a luat la primul sinod Ecumenic cu privire la Paști, și astfel, s-a încercat a se stabili o practică de îndreptare a calendarului, care să se aplice între toate Bisericile ortodoxe, care se confruntă cu această problemă, dar și sărbătorirea comună a Paștelui de toți ortodocșii, în aceeași duminică. S-a stabilit în discuțiile care au avut loc în ședințele cu privire la această problemă, că meridianul Ierusalimului este cel corect ales, pentru a stabili echinocțiul de primăvară, care este punctul de referință la calcularea datei Paștelui în litera hotărârii primului Sinod de la Niceea, din 325.⁴⁶

La această Conferință panortodoxă, de la Chambesy, s-au luat următoarele cinci decizii cu privire la problema calendarului și a datei Paștelui: 1. Ținând cont de explicațiile științifice date de către astronomi, s-a recunoscut stabilirea datei Paștelui în prima duminică după lună plină, care urmează echinocțiului de primăvară; 2. Mai presus de orice calcul, această problemă este una ce ține de conștiința bisericească a Ortodoxiei, în care Biserica trebuie să-și reevalueze în mod responsabil toate sarcinile pastorale, căci pentru a face acest pas, poporul lui Hristos trebuie să fie foarte bine informat și pregătit pentru o astfel de schimbare; 3. S-a stabilit ca această problemă să se amâne, până când se va găsi momentul potrivit, după cum va voi Dumnezeu; 4. Informarea

⁴⁴ Pr. C. PĂTULEANU, "Întrunirea Panortodoxă de la Constantinopol..."...p. 86-87;

⁴⁵ Diac. L. Cl. MOISIU, "Hotărâri canonice referitoare la data..."...p.529; A se vedea Pr. Ene Braniște, "Noi pași către unitatea creștină în serbarea Sfintelor Paști. Ultimile Consfătuiri de la Chambesy (1977 și 1979)" în *Ortodoxia*, nr. 4, an. XXXIV, 1982, pp. 611-614;

⁴⁶ Pr. Nicolae DURĂ, "Data serbării Paștilor în lumina hotărârilor celei de a doua conferințe panortodoxe presinodale", în *Mitropolia Banatului*, nr. 3-4, an. XXXV, 1985, p. 166;

credincioșilor să se facă cât mai clar, pentru a se înainta în rezolvarea acestei probleme a Ortodoxiei, prin acrivie și responsabilitate față de spiritul hotărârii primului Sinod ecumenic, pentru sărbătorirea celei mai mari sărbători a creștinătății de toată suflarea ortodoxă; 5. Aceste situații generate de calendar și de data serbării Paștelui, să nu devină prilej de dezninare și ceartă între Bisericile ortodoxe locale, ci să se țină cont de faptul ele sunt pentru om și mântuirea sa, și nu în mod invers (cf. *Marcu 2,27*).⁴⁷

După cum putem observa din cele expuse mai sus, tragem concluzia că fixarea datei Paștelui în întreaga Ortodoxie în aceeași Duminică, a devenit o problemă acută, care a preocupat elita Bisericii Ortodoxe. Însă, trebuie să afirmăm că prăznuirea Învierii Domnului de către toți ortodocșii, este o problemă care ține de uniformizarea calendarului. „Unitatea pascală nu se va putea face decât atunci când cele trei Biserici Ortodoxe autocefale, care mai păstrează stilul vechi, vor adopta calendarul îndreptat, conform cu rezultatele științei astronomice, recunoscute ca valabile de către toți.”⁴⁸

Trebuie să spunem că această problemă a fixării Paștelui, a adoptării calendarului îndreptat, nu este o problemă de dogmă a credinței, ci este o chestiune ce ține cult. Biserica poate face pogorământ sau economie în diferite probleme ale activității sale, și cu privire la această problemă poate face același lucru, mai ales că aceasta reprezintă un interes sporit pentru întreaga Biserică. Prin adoptarea calendarului, precum și prin rectificarea automată a datei Paștelui, nu se consideră o cădere din canonicitate a Bisericii Ortodoxe, căci Biserica nu a renunțat la calendarul ei, ci l-a corectat, aducându-l în acord cu realitățile astronomice.⁴⁹ Este adevărat faptul că acesta a devenit element al tradiției bisericești, dar nu trebuie confundat cu un monument al Sfintei Tradiții. Calendarul nu este nimic altceva, decât un element cu ajutorul căruia se măsoară timpul, în care omul credincios lucrează la mântuirea sa. Așadar, rezolvarea acestei probleme în viața Ortodoxiei, nu va afecta cu nimic Sfânta Tradiție, dar nici vreo altă tradiție simplă care este necesară vieții creștine, ci o rânduială fără bază permanent valabilă, care nu are întotdeauna o utilitate religioasă sau de altă natură. Chiar dacă a fost decretată de forul suprem al Bisericii⁵⁰, această rânduială se dovedește necorespunzătoare, ducând chiar la știrbirea autorității Bisericii în lume.⁵¹

⁴⁷ Pr. N. DURĂ, “Data serbării Paștilor în lumina...” pp. 167-168;

⁴⁸ Pr. Nicolae D. NECULA, “Este preocupată Biserica Ortodoxă de problema datei unice a Sfințelor Paști?”, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, p. 259;

⁴⁹ Pr. N. DRAGOMIR, “Dispoziții canonice referitoare...”, pp. 80-81;

⁵⁰ Sinodul Ecumenic; după cum ne redau izvoarele bisericești, se cunoaște că primul Sinod ecumenic nu a dat nici un canon legat de calcularea datei Paștelui, decât niște dispoziții, norme în acest sens;

⁵¹ Pr. Liviu STAN, “Pentru serbarea Sfințelor Paști la aceeași dată de întreaga creștinătate”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 5-6, an. XXII, 1970, pp.379-380;

Deci, putem concluziona următoarele cu privire la această problemă a Ortodoxiei, și anume că această chestiune este de natură pur științifică și tehnică, care îi privește pe astronomi și nu pe teologi. Se pare însă că „chestiunea pascală nu mai este astăzi nici problemă teologică și nici una științifică. Ea este în primul rând o problemă pastorală în cadrul fiecărei Biserici și o evidențiază și pe cea a dragostei dintre Biserici.”⁵²

Bibliografie:

Izvoare și cărți:

*** **Biblia** sau **Sfânta Scriptură**, cu aprobarea Sf. Sinod, Ed. IBMBOR, București, 1991;

*** **Penticostar**, Ed. IBMBOR, București, 2002;

1. BRANIȘTE, pr., Ene, *Liturgica generală*, Ed. IBMBOR, București, 1993;

2. BRANIȘTE, pr., Ene, „Problema unificării calendarului liturgic în Bisericile Ortodoxe”, în *Liturgia- suflet etern al Ortodoxiei în rugăciune*, vol I, Ed. Andreiană, Sibiu, 2013, pp. 654- 706;

3. BRANIȘTE, pr., Ene „Câteva opinii, atitudini și propuneri în problema „revizuirii” cultului ortodox” în *Liturgia- suflet etern al Ortodoxiei în rugăciune*, vol. I, ed. Andreiana, Sibiu, 2013, pp. 321-345;

4. EUSEBIU de Cezareea, PSB. Vol. 8, *Viața împăratului Constantin și alte scrieri*, ediția a-II-a, Ed. Basilica, București, 2012;

5. IONIȚĂ, pr., Viorel, *Hotărârile Întunirilor Panortodoxe din 1923 până în 2009- Spre Sfântul și Marele Sinod al Bisericii Ortodoxe*- Ed. Basilica, București, 2013;

6. L' HUIILLIER, †Arhiepiscop, Peter, *Dreptul bisericesc la sinoadele ecumenice I-IV*, trad. de Pr. Alexandru STAN, Ed. Gnosis, 2000;

7. MILAȘ, Nicodim, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, trad. Uroș KOVINCICI și Nicolae POPOVICI, Tipografia Diecezană, Arad, 1930;

8. NECULA, pr., Nicolae “Este preocupată Biserica Ortodoxă de problema datei unice a Sfintelor Paști?” în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, pp. 255- 259;

9. NECULA, pr., Nicolae “De ce Paștele catolicilor cade mai înainte de cel al ortodocșilor și cât se poate întinde această diferență?”, în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, pp.260-264;

⁵² Arhid. Silviu ANUICHI, “Data Paștilor: pe când restituirea umanității?” în *Mitropolia Banatului*, nr. 2, an. XXXVIII, 1988, p. 103;

10. Pr. Nicolae D. NECULA, “Este întemeiată pretenția păstrării stilului vechi al calendarului?” în *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, ed. Trinitas, București, 2014, pp. 276-280;

Studii și articole:

1. ANUICHI, Arhid., Silviu “Data Paștilor: pe când restituirea umanității?” în *Mitropolia Banatului*, nr. 2, an. XXXVIII, 1988, pp. 100-103;

2. Athenagoras, †Arhiepiscop al Tiatirelor, „Tendințe noi în ritualul ortodox”, trad. De P.C. Părinte Axente Moise în *Mitropolia Banatului*, an XIX (1969), nr. 10-12, pp.679-690;

3. DRAGOMIR, pr., Nicolae “Dispoziții canonice referitoare la stabilirea datei serbării Paștelui”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 1-3, an. LVII, 1981, pp. 74-81;

4. DURĂ, pr., Nicolae “Data serbării Paștilor în lumina hotărârilor celei de a doua conferințe panortodoxe presinodale”, în *Mitropolia Banatului*, nr. 3-4, an. XXXV, 1985, pp. 166- 173;

5. DURĂ, pr., Ioan “Calendarul îndreptat în Biserica Ortodoxă Română, astăzi”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 1, an XLII, 1990, pp.144-146;

6. MIHAIL, pr., Paul “Cu privire la Calendarul îndreptat” în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 10-12, an. XLV, 1969, p. 572- 575;

7. MOISIU, Diac., Liviu- Claudiu “Hotărâri canonice referitoare la data serbării Sfințelor Paști și importanța respectării lor pentru unitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 7-8, an. XXXVI, 1984, pp. 521-533;

8. PĂTULEANU, pr., Constantin “Întrunirea Panortodoxă de la Constantinopol din 1923 și problema calendarului în Ortodoxie azi”, în *Mitropolia Olteniei*, S.N., nr. 1-6, an. XLVI, 1994, pp.80-88;

9. POPESCU, Teodor “Problema stabilizării datei Paștelui- privire istorică asupra divergențelor și computurilor pascale. Încercări de îndreptare. Greutatea și necesitatea unui accord. Propuneri și posibilități actuale” în *Ortodoxia*, nr. 3, an XVI, 1964, pp. 334- 444;

10. STAN, pr., Liviu “Pentru serbarea Sfințelor Paști la aceeași dată de întreaga creștinătate”, în *Studii Teologice*, seria a-II-a, nr. 5-6, an. XXII, 1970, pp.368-383;

11. ȘESAN, Milan “Îndreptarea și unificarea calendarului și poziția ortodoxă română” în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 3-6, an. XLVI, 1970, pp.230-240;

12. VERGHESE,pr., Paul “Data Paștilor și revizuirea calendarului în Bisericile Ortodoxe”, în *Mitropolia Banatului*, nr. 1-3, an XX, 1970, pp.20-37;